

בעזרת השם יתברך

פרק מ"ה

♦ ואתחנן ♦

בפרק הזה יבואר בעזהשי"ת:

חכמה בלי יראה אינה כלום - יראת שמים זו
הבושה - גודל העונש של המפסיק ומדבר
באמצע אמירת דברי שירות ותשבחות כמו
אמירת תהלים או באמצע התפלה, ומעשה
נורא באיש שהיה לומד תהלים בשבת - מי
שמחזיר את הרבים בתשובה תוכחתו מה
גורם לעולם - ולנפשו בוא וראה כמה גדול
שכרו של אדם הפועל בתוכחה לחזרה
בתשובה - מה מכריזין על האדם המזכה את
הרבים בתוכחה בשמים - המוכיח את הרבים
ומשיבם בתשובה הוא היחסן הכי גדול
בשמים.

תוכן הענינים

של פרק מ"ה

- א. חכמה בלי יראה אינה כלום..... קט
- ב. יראת שמים זו הבושה..... קי
- ג. יראת שמים - וקידוש שם שמים..... קיא
- ד. הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, - יראת שמים תלוי בבחירה..... קיב
- ה. ראשית חכמה היא יראת שמים..... קיב
- ו. תורה בלי יראת שמים אינה שוה כלום..... קיג
- ז. אל תירשו פעמיים גיהנום..... קיג
- ח. יראת ה' היא אוצרו של הקדוש ברוך הוא..... קיד
- ט. מה שוה ליום הדין הגדול והנורא..... קיד
- י. העיקר הוא תורה עם מעשים טובים..... קטו
- יא. ה' יראה ללבב - ה' רוצה את כונת הלב..... קיז
- יב. סוד ה' ליראיו..... קיז
- יג. חכם וירא חטא..... קיז
- יד. גבור ומזויין..... קיח
- טו. גודל העונש של המפסיק ומדבר באמצע אמירת דברי שירות ותשבחות כמו אמירת תהלים או באמצע התפלה, ומעשה נורא באיש שהיה לומד תהלים בשבת..... קיט
- טז. שני בני אדם לבושם שחור, צורתם משונה, באים אליו..... קכ
- יז. מקבל על עצמו לעשות תשובה שלימה, - אופן התשובה....קכא

קח שכר תוכן ועונש

- יח. ליקוט מספר הזוהר הקדוש, זוהר חדש, יסוד ושורש העבודה, ועוד, בגודל השכר המקיים מצות תוכחה, וחיובה, וגודל מעלת שכר המוכיחים בזה ובבא..... קכג
- יט. מי שמחזיר את הרבים בתשובה בתוכחתו מה גורם לעולם ולנפשו..... קכד
- כ. בוא וראה כמה גדול שכרו של אדם הפועל בתוכחה לחזרה בתשובה..... קכה
- כא. מה מכריזין על האדם המזכה את הרבים בתוכחה בשמים?..... קכה
- כב. המוכיח את הרבים ומשיבם בתשובה הוא היחסן הכי גדול בשמים..... קכו
- כג. ההנהגה הראויה בתוכחה כיצד..... קכו
- כד. "לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך":..... קכז
- כה. מצות התוכחה היא חובה ביותר על רועי ישראל, המנהיגים, דייני העיר..... קכט

פרק מ"ה

שַׁעַר יְרֵאָה שְׁמַיִם

חֵלֶק ב'

חכמה בלי יראה אינה כלום

רבי סימון ורבי אליעזר הוו יתבי, חליף ואזיל רבי יעקב בר אחא אמר ליה חד לחבריה: ניקום מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא, אמר ליה אידך ניקום מקמיה דגבר בר אוריין הוא, אמר ליה אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין הוא, [כלומר אתה מיעטת בשבחו]. תסתיים דרבי אליעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא, דאמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר **אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד** שנאמר (דברים י) **"ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם "ליראה" וגוי וכתיב (איוב כח) "ויאמר לאדם הן יראת ה' [יחידה היא היראה בעולם] היא חכמה "וגוי שכן בלשון יוני קורין לאחת הן תסתיים!**

[רבי סימון ורבי אליעזר ישבו, עבר לידם רבי יעקב בר אחא. אמר אחד לחבירו: נקום לפני ירא חטא. אמר לו חבירו: נקום לפני תלמיד חכם. אמר לו חבירו: אני אמרתי שהוא ירא חטא, ואתה ממעט בשבחו לומר שהוא רק תלמיד חכם, ראייה שרבי אליעזר הוא שאמר לקום מפני ירא חטא וכו'. שכן ביונית המלה הן פירושה אחת, מכאן שאחת החכמה והיא יראת ה'.

ק"י שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש

אמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנזיו אלא אוצר יראת שמים^{II} שנאמר (ישעיה לג) יראת ה' היא אוצרו^{III}.

יראת שמים זו הבושה

אמר דוד שלשה סימנים יש באומה זו [ישראל], רחמנין וביישנין וגומלי חסדים, רחמנין דכתיב (דברים יג) ונתן לך רחמים והרבך, ביישנין דכתיב (שמות כ) "ובעבור תהיה יראתו על פניכם", גומלי חסדים דכתיב (בראשית יח) "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו" וגו' כל שיש בו שלשה סימנין הללו ראוי להדבק בו אין בו שלשה סימנין הללו אין ראוי להתדבק בו^{IV}.

(I I) הפחד הגדול באומרו שמע ישראל: סיפר איש זקן מופלג אחד, שחי עוד עד לפני מלחמת העולם השני, שהכיר איש אחד גם כן זקן מופלג, שהיה מבין המשוררים אצל הרב הקדוש רבי צבי הירש מרימאנוב זכר צדיק לחיי העולם הבא, בימי נערותו, ופעם אחת היה בחדרו, והרב הקדוש מורנו הרב צבי אמר שמע ישראל, ובפחד רב התחיל לרוץ סביבת שולחנו, ואחר כך רץ וברח מחדרו, והנער הזה הלך אחריו לחפשו, ומצא את הרב הקדוש בעלית ביתו, כשהוא תלוי באויר לגמרי, ובהתפשטות הגשמיות.

(I I I) ברכות לג:

(I V) יבמות עט.

שכר ואתחנן - פרק מ"ה **ועונש** **קיא**

ותניא (שמות כ) "ובעבור תהיה יראתו^V על פניכם" זו בושה (שמות כ) "לבלתי תחטאו" מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא. מכאן אמרו סימן יפה לאדם שיהא ביישן.

אחרים אומרים כל המתבייש לא במהרה הוא חוטא וכל שאין לו בשת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני^{VI}.

יראת שמים - וקידוש שם שמים

רבי שמואל בר סוסרטאי סלק לרומי אובדת מלכתא דילניה דידה ואשכחיה אפקת כרוז במדינתא מאן דמחזר לה בגו לי יומין יסב אכן ואכן בתר לי יומין איתרים רישיה, לא חזריה גו לי יומין, בתר לי יומין חזריה אמרה ליה לא היית במדינה אמר לה אין אמרה לי ולא שמעת קלא דכרוזא אמר לה אין אמרה לי ומה מר אמר לה מאן דמחזיר לה גו לי יומין יסב אכן ואכן בתר לי יומין יתרים רישיה אמרה לי ולמה לא חזרתניי גו לי יומין אמר יה דלא תימרון בגין דחלתיך עבדית אלא בגין דחלתיך דרחמנא אמרנ לי בריך אלהון דיהודאי^{VII}.

(V) **כמה שוה נקודה של יראת שמים:** אל הרב הקדוש מרוזין זכר צדיק לחיי העולם הבא בא פעם איש אחד בלבוש אשכנזי (דייטש) והרב הקדוש מרוזין הכניסו להיכלו, וטייל עמו בכל חדרי ארמנותיו ומטמנותיו, והראה לאיש ההוא את רוב עשרו כלי כסף וזהב ואוצרות יקרות ואבנים טובות ומרגליות, ואחר כך נענה הרב הקדוש מרוזין לאיש ההוא בזה הלשון, **בכל אלה הייתי שבע רצון אלמלי היתה בי נקודה של יראת שמים**, (ובלשון קדשו, דאס אלעס וואלט אונז באקומען, ווען מיר וואלטין גיהאט א פינטעלע יראת שמים) ומובן שבוודאי נפל על איש ההוא פחד גדול, בשמעו מאיש קדוש כהרב הקדוש מרוזין, ענוה גדולה כזאת.

(VI) נדרים כ.

(VI I) ירושלמי בבא מציעא פרק ב הלכה ה.

קִיב שְׁכַר וְאֶתְחַנֵּן - פֶּרֶק מ"ה וְעוֹנֵשׁ

רבי שמואל בר סוסרטאי עלה לרומי, נאבד אז תכשיט יקר של המלכה והוא מצאו. יצא כרוז במדינה שמי שיחזיר את התכשיט תוך שלשים יום יקבל פרס מהמלכה, ומי שיחזירו אחרי שלשים יום יכרתו לו את ראשו. חכה רבי שמואל שיעברו שלשים יום והחזירו. שאלה המלכה לרבי שמואל: האם היית במדינה, ענה לה: הן - והאם שמעת את הכרוז, ענה לה: הן, - ומה היה הכרוז, ענה לה: מי שיחזיר עד שלשים יום יקבל פרס, ומי שיחזיר אחר שלשים יום יכרתו לו ראשו. - ולמה לא החזרת קודם, ענה לה: שלא יאמרו שהחזרתיו בגלל פחד המלכה, אלא החזרתיו בגלל שהשיי"ת צוה, אמרה המלכה: ברוך אלוקי היהודים.

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, יראת שמים תלוי בבחירה.

אמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים [כל הבא על האדם ביד הקדוש ברוך הוא, כגון ארוך קצר עני עשיר שוטה לבן שחור הכל בידי שמים הוא אבל צדיק ורשע אינו בא על ידי שמים את זו מסר בידו של אדם ונתן לפניו שני דרכים והוא יבחר לו יראת שמים שנאמר (דברים י) **"ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה"**^{VIII}.

ראשית חכמה היא יראת שמים

מרגלא בפומיה [דבר זה רגיל היי בפיו] דרבא תכלית חכמה, [עיקרה של תורה שיהא עמה] תשובה ומעשים טובים, שלא יהא אדם קורא ושונה ובוועט באביו ובאמו או ברבו או במי שגדול ממנו בחכמה ובמנין, שנאמר (תהלים קי"א) **"ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד"**^{IX}.

VI | I ברכות לג:

I X | ברכות יז.

שכר ואתחנן - פרק מ"ה **ועונש** קיג

תורה בלי יראת שמים אינה שוה כלום

אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה, לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות, ומפתחות החיצונות לא מסרו לו [לפתחים חיצונים שדרך להם נכנסים לפנימיים כך אם ירא שמים הוא, נעשה חרד לשמור ולעשות, ואם לאו אינו חש לתורתו], בהי עייל [באיזה פתח נכנס לפתוח את הפנימיים].

מכריז רבי ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד [חבל למי שאין לו דירה ושער לדירה עושה ^X].

אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב (משלי י"ז) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, אוי להם לשונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהם יראת שמים. מכריז רבי ינאי, חבל על מאן דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד [שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים ^{XI}].

אל תירשו פעמיים גיהנום

אמר ליה רבא לרבנן, במטותא מינייכו, לא תירתו תרתו גיהנם [בבקשה מכס אל תירשו פעמים ^{XII} גיהנום, להיות יגעים בתורה בעולם הזה ולא תקיימוה, ותירשו גיהנם במותכם, ובחייכם לא נהניתם בעולמכם], אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב (דברים ד') "וזאת

(X) שבת לא.

(XI) יומא עב:

(XI) | דין וחשבון על כל פרוטה על מה שעשינו, ועל מה

שהוצאנו אותה.

הרב הקדוש מרוזין זכר צדיק לחיי העולם הבא אמר פעם, לא מיבעי שלעתיד לבוא נצטרך ליתן דין וחשבון על כל פרוטה ופרוטה מהיכן קיבלנו אותה, ואם היה בכשרות, אלא מוכרחים עוד ליתן דין וחשבון מה שעשינו עם כל פרוטה, ועל מה שהוצאנו אותה.

קיד שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש

התורה אשר שם משה, זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מיתה, והיינו דאמר רבא דאומן לה סמא דחיי דלא אומן לה סמא דמותא [למי שנאמן לה התורה היא סם חיים, ולמי שלא נאמן לה הרי היא סם מות], אמר רבי שמואל בר נחמני, רבי יונתן רמי, כתיב (תהלים יט) **"פקודי ה' ישרים משמחי לב"**, וכתיב (שם יח) **"אמרת ה' צרופה"**, זכה משמחתו, לא זכה צורפתו למיתה. רבי שמעון בן לקיש אמר מגופיה דקרא נפקא זכה צורפתו לחיים, לא זכה צורפתו למיתה [מהפסוק עצמו למדים, זכה מביאתו לחיים, לא זכה מביאתו למיתה] ביסורין ובגיהנם. **"יראת ה' טהורה עומדת לעד"** (שם יט) אמר רבי חנינא זה הלומד תורה בטהרה מאי היא, נושא אשה ואחר כך לומד תורה (שם יט) **"עדות ה' נאמנה מחכימת פתי"**, אמר רבי חייא בר אבא נאמנה היא להעיד בלומדיה [מי קיים ומי לא קיים]^{XIII}.

יראת ה' היא אוצרו של הקדוש ברוך הוא

אמר ריש לקיש מאי דכתיב (ישעיה לג) **"והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמת ודעת"** וגו', אמונת, זה סדר זרעים [שעל אמונת האדם סומך להפריש מעשרותיו כראוי] עתך, זה סדר מועד, חוסן, זה סדר נשים [לשון יורשין, ועל ידי אשה נולדו יורשין] ישועות, זה סדר נזיקין, [מושיעו מזהיר לפרוש מהיזק ומהתחייב ממון] חכמת, זה סדר קדשים, ודעת [דעת עדיף מחכמה] זה סדר טהרות, ואפילו הכי **יראת ה' היא אוצרו** [הוא עיקר החשוב בעיניו לאצור ולעשות סגולה לזכרון]^{XIV}.

מה שוה ליום הדין הגדול והנורא

אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, [לקבוע עתים לתורה דבר

XI I I יומא ע"ב.

XI V שבת לא.

שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש קטו

קצוב שלא ימשך כל היום לדרך ארץ] עסקת בפריה ורביה, [היינו חוסן] צפית לישועה, [לדברי הנביאים], פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר [היינו דעת], ואפילו הכי **אי יראת ה' היא אוצרו אין, אי לא לא**, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטין לעליה הלך והעלה לו, אמר ליה, עירבת לי בו קב חומטין [ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מהתלע] אמר ליה לאו, אמר ליה מוטב אם לא העלית. תנא דבי רבי ישמעאל, מערב אדם קב חומטין בכור של תבואה ואינו חושש^{XV}.

העיקר הוא תורה עם מעשים טובים

אלישע בן אבויה אומר **אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה למה הוא דומה**, לאדם שבונה אבנים מלמטה ואחר כך לבנים, אפילו באים מים הרבה ועומדין בצידן אין מחין אותם ממקומן, ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה למה הוא דומה לאדם שבונה לבנים תחילה, ואחר כך אבנים, אפילו באים מים קימעא מיד הופכין אותן. (אבות דרבי נתן כד, א-ב).

הוא היה אומר **אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה למה הוא דומה לסיד שטוח על גבי אבנים** אפילו יורדין עליו גשמים אין מזיזין אותו ממקומו אדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לסיד שניטוח על גבי לבנים אפילו יורד עליו מיעוט גשמים מיד נימוק ונופל^{XVI}.

הוא היה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לכוס שיש לו פיספס [מושב טוב] שכיון שמניח אותו מידו אף על פי שנהפך על צידו אין נשפך כל מה שיש בו, ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לכוס

XV) שבת לא.

XVI) אבות דרבי נתן ג.

קטז שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש

שאינן לו פיספס שכיון שהניח אותו מידו מיד נהפך על צידו
ונשפך כל מה שיש בו^{xvii}.

הוא היה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה
הרבה דומה לסוס שיש לו רסן לבלום, ואדם שאין בו
מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לסוס שאין לו רסן
לבלום, כיון שאדם רוצה לרוכבו, זורקו בבת אחת^{xviii}.

ה' יראה ללבב - ה' רוצה את כונת הלב

אמר רבי אמי ארבע מאות בעיי בעו דואג ואחיתופל במגדל
הפורח באויר ולא אפשר להו חד, אמר רבא: רבותא
למיבעי בעיי [וללמוד תורה רחמנא ליבא בעי] בשני דרב יהודה כולי
תנויי בנזיקין, [כל הגמרא שלהן לא הוה אלא בסדר נזיקין שלא היו מרבין
כל כך לדרוש] ואנן קא מתנינן טובא בעוקצין וכי הוה מטי רב
יהודה האשה שכובשת ירק בקדירה ואמרי לה זיתים שכבשן
בטרפיהן טהורין אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא ואנן
קא מתנינן בעוקצין תלת סרי מתיבתא [נייג ישיבות שאנו עוסקין כולן
במסכת עוקצין ויודעין אותה יפה ואפילו הכי בהם היו חסידים יותר ממנו], ורב
יהודה שליף מסאניה ואתא מיטרא, ואנן צוחינן וליכא דמשגח
בן, **אלא הקדוש ברוך הוא לבא בעי** דכתיב (שמואל א טז) וה'
יראה ללבב^{xix}.

[אמר] רבי אמי: ארבע מאות קושיות הקשו דואג ואחיתופל
במגדל הפורח באויר ולא תירצו להם אפילו קושיא
אחת, אמר רבא: **וכי הגדלות היא רק ללמוד תורה, צריכים**
גם יראת שמים, בימיו של רבי יהודה לא הספיקו ללמוד
הרבה, עיקר לימודם היה בסדר נזיקין, ואנו לומדים אפילו

XVI I אבות דרבי נתן ד.

XVI I I אבות דרבי נתן.

XI X סנהדרין קו:

שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש קיז

בעוקצין, ובכל זאת כשרבי יהודה שלף נעלו להצטער ולהתפלל על הגשמים, מיד ירדו גשמים, והיום מתפללים ואין נענים, אלא משום שה' רוצה את כוונת הלב וכו'.

סוד ה' ליראיו

אמר רב משרשיא דואג ואחיתופל לא הוו סברי שמעתא נלא היו יודעין הלכה לפרשה כתיקנה בטעמא] מתקיף לה מר זוטרא מאן דכתיב ביה (ישעיה לג) איה סופר איה שוקל, איה סופר את המגדלים ואת אמרת לא הוו סברי שמעתא, אלא דלא הוה סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא [שלא זכו לקבוע הלכה כמותן] דכתיב (תהלים כה) "סוד ה' ליראיו"^{XX}.

[אמר] רבי משרשיא: דואג ואחיתופל לא ידעו לפרש הלכה כתיקונה. שאלו מר זוטרא: הרי נאמר עליהם איה סופר איה מונה איה סופר את המגדלים, שהם הרבו להקשות ולא ידעו לענות להם, ואתה אומר שלא ידעו לפרש הלכה כתיקונה, אלא שלא זכו שיפסקו הלכה כמותן וכו'.

חכם וירא חטא

אמרו לפני רבי יוחנן בן זכאי חכם וירא חטא מהו^{XXII}, אמר להם הרי זה אומן וכלי אומנתו בידו, חכם ואין ירא

(XX) פחד השם יתברך אצל צדיקים

הרב הקדוש מורנו הרב מרדכי מנדבורנא זכר צדיק לחיי העולם הבא אמר פעם, שראה את הרב הקדוש מרוזין בעת שהעלה עשן עם מקטרת (לולקע ציבעך) ועור של פניו הקדושים היו נע וזע ורועד מפחד השם יתברך שעליו, והוסיף ואמר, גם אצל אבי הקדוש ראיתי זאת, אך אצלו ראיתי זאת כשקרא את שמע, ואצל הרב הקדוש מרוזין ראיתי זאת כשהיה מעלה עשן במקטרת.

(XXI) סנהדרין קו:

I (XXI) יראת ה' של הרב הקדוש מרוזין

קִיחַ שְׂכַר וְאֶתְחַנֵּן - פֶּרֶק מ"ה וְעוֹנֵשׁ

חטא מהו, אמר להם הרי זה אומן ואין כלי אומנתו בידו, ירא
חטא ואין חכם מהו, אמר להם אין זה אומן, אבל כלי אומנתו
בידו^{XXIII}.

גבור ומזויין

רבי יצחק בן פנחס אומר כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו
הלכות לא טעם טעם של חכמה, כל מי שיש בידו הלכות
ואין בידו מדרש לא טעם טעם של יראת חטא, הוא היה אומר
כל שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות זה גבור ואינו מזויין, כל
שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש חלש וזיין בידו, יש בידו זה
וזה גבור^{XXIV} ומזויין^{XXV}.

פעם אחת, היה אברך אחד תלמיד חכם גדול ומיוחס בר אורין
ובר אבהן אצל הרב הקדוש מורנו הרב מרדכי מנדבורנא זכר צדיק
לחיי העולם הבא, וכשקראהו לעלות לתורה, מגודל הפחד ואימת
רבו ששרר עליו, עשה ברכה על התורה בקול דממה דקה מאד,
נענה הרב הקדוש מורנו הרב מרדכי ואמר בזה הלשון, אחד היה
רבי ישראל, וכפל ואמר ביודיש, איין רוזינער איז גיווען (שרק צדיק
אחד מרוזין היה במדריגה זו) שבאמת פיחד לפתוח פיו מיראת ה'
שעליו, אבל אתה פתח פיך כהוגן ועשה ברכה על התורה, כדי
שישמעו לענות אחריך ברוך הוא וברוך שמו אמן.

XXI I I אבות דרבי נתן כב, א.

XXI V על יראת ה' צריך לעמול הרבה

הרב הקדוש מורנו הרב מרדכי מנדבורנא זכר צדיק לחיי
העולם הבא, מדי דברו פעם בעניני יראת שמים, נענה ואמר בזה
הלשון, "אם תבקשנה ככסף, וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת
ה'" "וועסטו נאר פארשטיין... " אבער האבין יראת ה'... "דארף מען
נאך האריווען מיט קרעמינעיס...! (היינו, יוכל רק להבין... אבל
להגיע לידי יראת ה' באמת, צריך עוד הרבה לעבוד ולעמול, כפי
שהיו עמלים אי פעם בהוצאת אש על ידי אבנים, הנקראים
קרעמינעיס, כידוע).

שַׁעַר שֶׁכַר וְעֹנֶשׁ

גודל העונש של המפסיק ומדבר באמצע אמירת דברי שירות ותשבחות כמו אמירת תהלים או באמצע התפלה, ומעשה נורא באיש שהיה לומד תהלים בשבת

מעשה באיש אחד, תם וישר, ירא אלקים מרבים, שהיה דרכו ללמוד כל חמשה ספרי תהלים ביום שבת קדש לפני הצהרים. מנהג אבותיו בידו, והיה מדקדק בו לקיימו, כאלו נתן מפי הגבורה. פעם אחת ישב בשבת בביתו, ספר תהלים פתוח לפניו, והוא קורא בו בטעם ובניגון. והנה נפתחה הדלת, ונכנסו אצלו אורחים לא קרואים, והתחילו לדבר עמו

פעם אחת נסעו כמה חסידים מעיירה אחת, אל רבם הקדוש, שאל אותם רבם הקדוש אם יש בעירם יהודי ירא ושלם המדריכם ומטיף להם לפעמים דברי מוסר וחסידות, ענו החסידים, שאין בעירם יהודי כזה שישפיע להם, שוב שאל אותם רבם, אבל יהודי, שהוא כשלעצמו עובד השם יתברך בכל לבבו וכו', ישנו ביניכם, ענו החסידים, האמנם יש זקן וחסיד אחד, אבל דברי מוסר וחסידות אינו אומר להם, אמר להם רבם הקדוש, שזה גם כן מספיק, אף על גב שאינו אומר להם דברי כבושין.

והמשיך ואמר, הנה אביא לכם ראייה מתורתינו הקדושה, הנה כתיב בפרשת שופטים "ויספו השוטרים לדבר אל העם, מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס לבב אחיו כלבבו", ולכאורה יפלא מאד, וכי אם איש אחד בין עשרות אלפים אנשים, יירא וירך לבבו בקרבו, מה יוכל זה להזיק לכל הקהל היוצאים למלחמה, אלא מכאן ראייה, שאם ישנו אחד "שמפחד באמת" מורגש הוא בכל הקהל, (בלשון קדשו, אז עס איז דא איינער וואס עהר האט "אמת'דיג מורא, שפירט דאס דער גאנצער עולם). (שער האותיות).

קכ שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש

דברים בטלים. ומכיון שהיה רגיל לומר תהלים בשעה זו, המשיך באמירתו, רק הטה אוזן לדבריהם, ומדי פעם בפעם התערב בשיחתם. קרא בספר, ותוך הקריאה שאל שאלה או השיב תשובה לפרקים פסק באמצע פסוק, לפרקים בשליש פסוק, פעם אחרי תיבה אחת ופעם אחרי שתיים או שלש תיבות. ובאופן כזה היה מערב דברי חול בדברי קדש, ונשתלבו בו דברים בטלים בדברים הקדושים של נעים זמירות ישראל. וכאשר יצאו האורחים, גמר את כל פרקי תהלים, הלך לישון שינת צהרים, כאשר אמרו הקדמונים: שינה בשבת תענוג.

שני בני אדם לבושם שחור, צורתם משונה, באים אליו

לא עברה שעה קלה, ונפלה עליו תרדמה, ושנתו נעמה לו. ובשנתו חלם חלום, והנה הוא יושב על יד השלחן בחדרו, והוא רואה שני בני אדם באים, הולכים ומתקרבים אליו, ועומדים לשמאלו, לבושם שחור, צורתם משונה, ופניהם זועפות. עוד מעט ובאו שני בני אדם מן הצד השני, והם נגשים אליו לאט, ועומדים לימינו. מראיהם טוב, לבושם נאה, ופניהם שוחקות. משעמדו אצלו, הביט וראה בידי האנשים העומדים לימינו ספר, שמראהו כספר תהלים שלו. תמה תמיהה גדולה, ואמר לשאול אותם, מהיכן לקחו את הספר אשר בידם. אך בטרם ישאלם, פתחו את הספר, שמו אותו לפניו, ואמרו לו: "יקרא נא בספר תהלים זה". קרא בספר ומצא במזמורים תערובת של מלים, משפטים, פסוקים וחצאי פסוקים, שעל ידיהם נעשו דברי תהילה לדברי תהלה. שירי דוד המלך, המספרים כבוד א-ל, נשתבשו על ידי שיחות חולין שנשתלבו בתוכן, ונעשו חירוף וגידוף כלפי מעלה. השתומם בקראו את הדברים האלה ושאל: "מי הוא זה ואי זה הוא, אשר מלאו לבו לבלבל את דברי אלקים חיים, ולשבש את הספר הקדוש הזה" ענו שני האנשים אשר עמדו לימינו ואמרו: אתה הוא האיש! מפיך יצאו הדברים היום, בלמדך ספר תהלים, כמנהג אבותיך, עליהם הברכה והשלום. אנחנו

שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש קכא

הממונים על התפילות והתהלות, היוצאות מפי ישראל בשבתות ובמועדים, עלינו לכנסן ולהביאן לפני כסא הכבוד. כלום נאה לך, שנעלה ספר תהלים זה, שעשית אותו בצלמך ובדמותך, למעלה?" אמר להם: "חלילה וחס! ספר זה טעון שריפה, חוסו נא עלי, ואל תעלו אותו לפני מלך מלכי המלכים".

כאשר שמעו שני האנשים שעמדו לשמאלו את הדברים האלה אמרו: **אם הספר טעון שריפה, גם לפי עדותו של בעל הדין, הרי הוא מוקצה, ואסור לטלטלו בשבת, ואיך אתם מחזיקים אותו בידכם?"** מיד זרקו אלה את הספר מידם, והוא נפל ונתגלגל על הארץ. אז קפצו שני האנשים, שעמדו לשמאלו, שהיו מלאכי חבלה, הרימו את הספר, אחזו בו ואמרו: **"כעת הספר בידינו, ואנחנו נעלה אותו השמימה, מבלי לשאול את פיך, ונראה מה יהיה דינך"**. משראה האיש את הדבר הזה, ושמע את דבריהם, חרד חרדה גדולה. התנפל לרגליהם והתחנן להם שירחמו עליו, ויניחו את הספר על הקרקע. אך לשוא שחת את דבריו הם ברחו ונעלמו, ושומע לא היה לו. בכה בכי רב, צעק אחריהם, ובצעקתו התעורר, ראה והנה חלום. ותפעס רוחו, כי ידע שחלום אמת הוא בעיניו ראה את כל הדברים שדבר עם האורחים, בעת למדו את פרקי תהלים, והם רשומים ומשולבים בתוך פסוקי המזמורים. ויך לב האיש אותו, בראותו שהוא חרף וגדף את האלהים, ופחד לנפשו מאד, כי מי שלח את לשונו באלקים חיים ונקה?

מקבל על עצמו לעשות תשובה שלימה, - אופן התשובה

קם והלך אל החכם החסיד אשר בעירו, וספר לו את כל דברי החלום, וביקש ממנו עצה ותיקון עוד ביום ההוא. שמע החכם את דבריו וראה את דאגתו ואמר לו: אל תדאג אסור להצטער בשבת, ואם חטאת יש תשובה בישראל, ולה' הרחמים והסליחה. תעמוד על רגליך ותאמר שלש פעמים: "מתחרט אני על מעשי הרעים, ואני מעיד עלי את מי שאמר

קכב שר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש

והיה העולם, שמהיום ואילך לא אדבר עוד דברים בטלים בשעה שאעסוק בתורה נביאים וכתובים ובכל דבר של קדושה". ואם תעשה כן, והחרטה תהיה באמת ובלב שלם, ולא תשוב עוד לכסלה, ותנצל מן המשמאילים שפרחו ועלו לקטרג עליך בפמליא של מעלה". כך דבר החכם, נחם אותו וחזק את לבו, והוא קבל על עצמו לעשות כאשר אמר לו. מיד התחרט על מעשיו, והבטיח שלא יחזור לסורו, וישמור את פיו ולשונו, ויבדיל בין קדש לחול בכל אשר יעשה. יצא מאת פני החכם בקידה ובהשתחויה, הלך ושב אל ביתו, ולבו טוב עליו.

במוצאי שבת התפלל מעריב, הבדיל על היין, אמר את הזמירות, ודקדק מאד שלא להוציא מפיו דברי חול בשעת אמירתן. אחרי סעודת מלוה מלכה, עלה על המטה, קרא קריאת שמע שעל המטה וישן. בשנתו ראה, והנה שני האנשים, שהראו לו את ספר התהלים המשובש, והשליכוהו לארץ מחמת מוקצה, רודפים אחרי האנשים שהרימוהו וברחו. הביט אחריהם, ולבו פחד ורעד בראותו, שהספר עוד בידי מלאכי חבלה אלה. אך עוד מעט והוא נרגע, הם השיגו אותם, נלחמו בהם מלחמה קשה, התגברו עליהם ולקחו מהם את הספר. אז חפרו חפירה עמוקה, עטפו את הספר בבד, וגנזו אותו באדמה. אחרי שכסוהו בעפר הארץ, הלכו ונעלמו מעיניו, ולא ידע לאין הלכו. שמח שמחה גדולה, והריע לכבודם, ובתוך התרועה הקיץ משנתו, וראה והנה חלום, וידע שחרטתו חרטה, ותשובתו נתקבלה. ומן היום ההוא והלאה היה נזהר בלשונו, שלא לערבב חול בקדש, לא רק בדבר שבקדושה, אלא אפילו בשיחות חולין. והי' אלוקים יביט עלינו משמי מרום, ירחם עלינו בכל שעה ובכל מקום, יראה בעניינו, ויסלח לנו את כל חטאתינו, יצילנו מן השגגות והזדונות, ואם חטאנו ועוינו יכפר לנו את החטאים והעוונות, אמן כן יהי רצון אמן ואמן.

(נפלאים מעשיך, ירושלים, תרע"ב.)

שכר ואתחנן - פרק מ"ה **ועונש** קכג

ליקוט מספר הזוה"ק, זוהר חדש, יסוד ושורש העבודה, ועוד, בגודל השכר המקיים מצות תוכחה, וחיובה, וגודל מעלת שכר המוכיחים בזה ובבא

[אסור להתפלל על הרשע שימות (ע"ד "יתמו חטאים ולא חוטאים" בברכות י.) קנאת ה' צבאות תעשה זאת להוכיחו בשבט פיו להחזירו למוטב גודל מצוות התוכחה לשמה במתכונתה, וכיצד יש להוכיח, - על רועי ישראל, היינו רבני דמתא, מוטלת החובה ודבר המשפט לעיין במילי דמתא ולהוכיח את קהל עדתם].

בספר הקדוש יסוד ושורש העבודה דף ר"ח ע"ב וזל"ק: בו יבואר האיסור להתפלל על הרשע שימות, והמקנא קנאת ה' צבאות, ומעלת מצות התוכחה ואיכותה, ועל מי חיובה ביותר.

החפץ יחפוץ הבורא ית"ש במות המת כי אם בשובו מדרכיו וחיה (ע"י יחזקאל יח, כג) ואסור להתפלל על הרשע שימות, כמבואר בזה"ק וז"ל בפרשת וירא (דף ק"ה ע"א) במדרש הנעלם: אמר רבי מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם, דכתיב (תהלים לה, יג) "ואני בחלותם לבושי שק" וגו', ואמר רבי אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם, שאלמלא סלקו קב"ה לתרח מן העולם כשהיה עובד ע"ז, לא בא אברהם אבינו לעולם ושבטי ישראל לא היו והמלך דוד ומלך המשיח והתורה לא נתנה וכל אותם הצדיקים והחסידיים והנביאים לא היו בעולם, עכ"ל.

וקנאת ה' צבאות תעשה זאת, על פניו יוכיח לו בשבט פיו להחזירו למוטב, כי מה מאוד גדלה מעלת המקנא קנאת ה' צבאות, כמבואר בזוהר הקדוש בפרשת ויגש (דף ר"ט ע"ב) וז"ל: ותא חזי כל ההוא בר נש דמקני ליה לקב"ה, לא יכיל מלאכא דמותא לשלטאה ביה כשאר בני נשא ויתקיים

קכד שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש

ביה שלם והא אוקמוה, עכ"ל. (בוא וראה כל אדם המקנא להקב"ה אין מלאך המות יכול לשלוט עליו כמו על שאר בני אדם, ויהיה לו שלום, כמו שנאמר) (יסוד ושורש העבודה).

גודל השכר מי שמחזיר את הרבים בתשובה בתוכחתו ומה גורם לעולם ולנפשו

ומה מאוד גדלה מעלת מצות התוכחה כמבואר בזה"ק פרשת תרומה (דף קכ"ח ע"ב), וז"ל: **זכאה בעי למרדף בתר חייבא ולמקני ליה באגר שלים**, בגין דיעבר מניה ההוא זוהמא ויתכפיא סטרא אחרא ויעביד לנפשיה בגין דיתחשב עליה כאלו הוא ברא ליה, ודא איהו שבחא דיסתלק ביה יקרא דקב"ה יתיר משבחא אחרא ואסתלקותא יתיר מכלא, מאי טעמא בגין דאיהו גרים לאכפיא סטרא אחרא ולאסתלקא יקרא דקב"ה, ועל דא כתיב באהרן (מלאכי ב, ו) **"ורבים השיב מעון"**, וכתיב (שם, ה) **"בריתי היתה אתו"**. תא חזי כל מאן דאחיד בידא דחייבא ותב לגביה למשבק ארחא בישא, איהו אסתלק בתלת סלוקין, מה דלא אסתלק הכי בר נש אחרא, גרים לאכפיא סטרא אחרא וגרים דאסתלק קב"ה ביקריה וגרים לקיימא כל עלמא בקיומיה דלעילא ותתא, על האי בר נש כתיב בריתי היתה אתו החיים והשלום, וזכי למחמי בנין לבנוי, וזכי בהאי עלמא וזכי לעלמא דאתי, כל מארי דינין לא יכלין למידן ליה בהאי עלמא ובעלמא דאתי, עאל בתריסר תרעי ולית מאן דימחי בידיה, ועל דא כתיב (תהלים קיב, ג): **"גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך" וגו'**, עכ"ל.

מתורגם ללשון הקודש

זכאי לרדוף אחר הרשע ולקנותו בשכר מלא, כדי שיעביר ממנו זוהמא ההוא ולהכניע הסטרא אחרא, ויעשה אותו, **כי נחשב לו כאלו הוא ברא אותו**. **זה הוא שבח**, שיתעלה בו כבוד הקב"ה, **יותר משבח אחר**, והתעלות הזו

שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש קכה

היא יתירה מכל. מהו הטעם. משום שהוא גרם להכניע הסטרא אחרא, ולהעלות כבוד הקדוש ברוך הוא. ועל זה כתוב באהרן, "ורבים השיב מעון". וכתוב "בריתי היתה אתו". בוא וראה, כל מי שאוחז ביד הרשע, והשתדל בו שיעזוב דרך הרע, הוא עולה בגי' עליות, מה שלא עלה כך אדם אחר, גורם להכניע את הסטרא אחרא, וגורם שיתעלה הקב"ה בכבודו, וגורם לקיים על העולם בקיומו למעלה ולמטה. ועל אדם זה כתוב, "בריתי היתה אתו החיים והשלום". וזוכה לראות בנים לבניו, וזוכה בעולם הזה, וזוכה לעולם הבא. כל בעלי הדין לא יכלו לדון אותו בעולם הזה ובעולם הבא, נכנס בי"ב שערים ואין מי שימחה בידו. ועל זה כתוב, "גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך" וגו' ע"כ.

בוא וראה כמה גדול שכרו של אדם הפועל בתוכחה לחזרה בתשובה

וז"ל בזוהר חדש פי' לך לך (דף כ"ב ע"ג): ואמר ר' אבוהו בא וראה כמה שכרו של אדם העושה לאחר לחזור בתשובה, מנ"ל ממה דכתיב (בראשית יד, יח): "ומלכי צדק מלך שלם", תאני ר' חייא רבה, בשעה שנשמת הצדיק המחזיר בתשובה לאחרים יוצא מן הגוף, מיכאל השר הגדול המקריב נפשות הצדיקים לפני בוראו הוא יוצא ומקדים שלום לנשמתו של אותו צדיק, שנאמר ומלכי צדק, זהו מיכאל ראש שומרי שערי צדק, מלך שלם, זו ירושלים של מעלה, הוציא לחם ויין, שהקדים ויוצא לקראתו ואומר לו שלום בואך עכ"ל.

מה מכריזין על האדם המזכה את הרבים בתוכחה בשמים?

וז"ל ג"כ (בדף ס"ב ע"ד): כרוזי כריז בכל יומא, זכאין אינון דמשתדלי באורייתא ואינון דמזכאן להו לאחרנין ואינון דמעבירין על מדותיהו, עכ"ל בקיצור.

קכו שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש

מכריזים כרוז בכל יום, אשרי הם החברים העוסקים בתורה, ואותם המזכים אחרים ואותם המעבירים על מדותיהם.

המוכיח את הרבים ומשיבם בתשובה הוא היחסן הכי גדול בשמים

בספר ישמח משה על התורה בהקדמה בקונטרס תהלה למשה (דף י"א ע"ב) וזה לשון קדשו: כמבואר בזוהר תרומה (דף קכ"ח ע"ב) ההוא זכאה בעי למרדף בתר חייבא וכו' בגין דיחשב ליי כאלו הוא ברא ליי ודא איהו שבחא דיסתלק ביי יקרא דקב"ה יתיר משבחא אחרא וכו' ועל דא באהרן (כתוב) **"ורבים השיב מעון"** (מלאכי ב' - ו'), וכתוב **בריתי היתה אתו החיים והשלוש**, ועיי"ש בדף קכ"ט ע"א כמה הפליגו שם כמה גדולים זכות הצדיקים שמחזירים רשעים בתשובה.

ההנהגה הראויה בתוכחה כיצד

וענין התנהגות בתוכחה, מבואר בפרשת קדושים (פ"ה ע"ב) וז"ל בר"מ: "לא תשנא את אחיך בלבבך הוכיח תוכיח את עמיתך" וגו' (ויקרא יט, יז) פקודא י"ז דא לאוכחא לההוא דחטאי ולמחזי ליה רחימו סגיי דרחים ליה כו', דהא בקב"ה כתיב (משלי ג, יב): "כי את אשר יאהב ה' יוכיח" וכיון דקב"ה עביד ואוכח למאן דרחים ליה, הכי יוליף בר נש מההוא ארחא ויוכח לחבריה, קב"ה במאי אוכח לבר נש, אוכח ליה ברחימו בסתרא, אי יקבל ליה יאות ואי לא אוכח ליה בין רחימוי, אי יקבל יאות ואי לא אוכח ליה באתגלייא לעיניהון דכלא, אי יקבל יאות ואי לאו שארי ליה ולא אוכח ליה ושביק ליה ייזיל ויעביד רעותיה, בקדמיתא אודע ליה בסתרא בגין לאוכחא ליה ולא תערא ליה דלא ינדע ביה בר נש ודא איהו ביניה לביניה, אי מקבל יאות ואי לאו אודע ליה בין רחימוי בזמנא דכהנא רבא הוה בעלמא יהיב ליה מרעין בערסיי ואתו רחימוי דקב"ה

שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש קכז

ואודען ליה אי אית ביה חובא דייתוב מניה ולעיין במליה, אי מקבל יאות ואי לאו אוכח ליה באתגלייא בממוניה בבנוי דכלא מלחשן עליה וייתון לגביה, אי מקבל יאות ואי לאו שארי מאריה למעבד רעותיה ולא יתקף ביה לעלמין. כגוונא דא איצטריך ליה לאוכחא לחבריה, בקדמיתא בסתרא, לבתר בין רחימוי, לבתר באתגלייא, מכאן ולהלאה ישבוק ליה ויעביד רעותיה.

מתורגם ללשון הקודש

"לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך":

מצוה י"ז זו להוכיח אותו שחוטא ולהראות לו אהבה רבה שאוהב אותו וכו'. כי בהקב"ה כתוב, "כי את אשר יאהב ה' יוכיח". וכמו שהקב"ה עושה, ומוכיח למי שאוהב אותו, כך ילמוד האדם מדרכו זה, ויוכיח את חבירו שאוהב אותו. הקב"ה במה מוכיח את האדם. הוא מוכיח לו באהבה, בסתר. אם מקבל תוכחתו טוב, ואם לא, הוא מוכיח אותו בין אוהביו. אם מקבל טוב, ואם לא הוא מוכיח אותו בגלוי לעיני כל. אם מקבל טוב, ואם לא, עוזב אותו ואינו מוכיחו יותר, כי עוזבו שילך ויעשה רצונו. ומפרש בתחילה מודיעו בסתר, להוכיח אותו, ולעוררו כדי שלא ידע בו אדם. וזה הוא בינו לבינו. אם מקבל תוכחתו, טוב. ואם לא, מודיע אותו בין אוהביו, בזמן שכהן גדול היה בעולם, נותן עליו מחלה במטתו, ובאים אוהביו של הקב"ה ומודיעים אותו, שאם יש בו עון ישוב ממנו ויעיין במעשיו. אם מקבל, טוב, ואם לא, מוכיח אותו בגלוי, שמענישו בכספו, בבניו, שהכל מתלחשים עליו ובאים אליו לעוררו בתשובה. אם מקבל טוב, ואם לא, מתחיל אדונו לעשות כרצונו, ואינו מתקיף אותו יותר לעולם, כעין זה צריך להוכיח את חבירו, בתחילה בסתר, אח"כ בין אוהביו, ואח"כ בגלוי. מכאן ולהלאה יעזוב אותו ויעשה כרצונו.

קכח שכר ואתחנן - פרק מ"ה ועונש

וע"ד כתיב הוכח תוכיח, הוכח בסתרא דלא ינדע ביה בר נש, תוכיח בין חברוי ורחימוי, את עמיתך באתגלייא, וע"ד לא כתיב בקדמיתא תוכיח אלא הוכח, תו הוכח, אי איהו בר נש דיכסוף לא יימא ליה ולא יוכיח ליה אפילו בסתרא, אלא יימא קמיה כמאן דמשתעי במלין אחרנין ובגו אינון מלין ידכר מאן דעבר ההוא חובא הוא כך וכך, בגין דאיהו ידע בגרמיה וישתביק מההוא חובא, וע"ד הוכח, ואם לאו תוכיח, ולבתר את עמיתך באתגלייא, מכאן להלאה ולא תשא עליו חטא. ד"א ולא תשא עליו חטא, דהא כיון דב"נ אוכח לחברי' ואזדמן לאוכחא ליה באתגלייא, לא יסלק קמיה ההוא חובא דעביד דאסיר ליה ודאי, אלא יימא סתם ולא יסלק עלוי ההוא חובא באתגלייא ולא ירשים עלוי חובא, דקב"ה חס על יקרא דבר נש אפילו בחייביא עכ"ל.

מתורגם ללשון הקודש

ועל כן כתוב, "הוכח תוכיח", "הוכח", היינו בסתר, שלא ידע ב"א. "תוכיח", בין חבריו ואוהביו. "את עמיתך", בגלוי. וע"כ לא כתוב בתחילה תוכיח, בגלוי, אלא הוכח בסתר, עוד. הוכח, אם הוא אדם שמתבייש, לא יאמר לו, ולא יוכיחו, אפילו בסתר, אלא יאמר לפניו, כמו שמספר דברים אחרים, ובתוך אלו הדברים יזכיר, מי שעשה אותו עון, הוא כו"כ, כדי שהוא יבין בעצמו ויעזוב אותו עון. וע"כ "הוכח". ואם לא "תוכיח", ולאח"כ "את עמיתך" בגלוי. מכאן ואילך, "ולא תשא עליו חטא". שלא יוכיחו יותר. ד"א, "ולא תשא עליו חטא" כי אם אדם מוכיח את חבריו ונזדמן לו להוכיחו בגלוי, לא יזכיר לפניו אותו עון שעשה, כי אסור לו ודאי, אלא שיאמר סתם, ולא יזכיר עליו אותו עון שעשה בגלוי, ולא ירשום עליו העון, כי הקב"ה חס על כבוד בן אדם, אפילו על הרשעים.

שכר ואתחנן - פרק מ"ה **ועונש** קכט

**מצות התוכחה היא חובה ביותר על רועי ישראל,
המנהיגים, דייני העיר**

וההוכחה דבר שבחובה היא ביותר על רועי ישראל, דייני העיר, כי להם דבר המשפט לעיין במלי דמתא כמבואר בזהר חדש (דף ס"א ע"ב) וז"ל: לא יימא דיינא דאיהו אתענש בלחודוי, אלא איהו ובנוי כל בייתיה יתפסון בחובא דדינא, דיינא אית ליה למירדף ולמנדע בתר עובדוי דבני מתא דאיהו איתפס בחובייהו, דלא יימא דיינא אנא למידן דינא בין גברא לחבריה ולא יתיר, אלא כל עובדי מתא תלויין על קודליה, ואי אטיס עינוי מעובדי מתא איהו איתפס בחובייהו כו', ובשעתא דאתער דינא על עלמא איהו איתדן בקדמיתא, עכ"ל.

מתורגם ללשון הקודש

לא יאמר, שהשופט בלבדו נענש, אלא הוא ובניו, וכל ביתו נתפשים בעון הדיין. השופט יש לו לדעת ולרדוף אחר מעשה בני העיר, ולהוכיחם כי הוא נתפש בעונותיהם. שלא יאמר השופט, אני צריך לדון דין בין איש לחבירו, ולא יותר. אלא כל מעשי בני העיר תלויים על ערפו. ואם עוצם עינוי ממעשה בני העיר, הוא נתפס בעונותיהם וכו'. ובשעה שנתעורר דין על העולם הוא נידון בתחילה.

אחי ורעי, איך מוטל על היושבים כסאות למשפט והיושבים על מדין, והן הנה לבני ישראל שבעה טובי העיר ודייניהם ועטרת מלכם בראשם אב לחכמים והוא הרב שבכל קהילה וקהילה, לפקח ולעיין במילי דבני מתא בכל עבודת בוראנו ית"ש ויתעלה. ודי בזה הערת הזה"ק בעצמו. ובזה נשלם הפרק בעזרת השם. (עכ"ל ספר יסוד ושו"ש העבודה).

כל מצוה שאין לה דורש
ואין מי שיבקש אותה
תדרשנה
לפי שהיא כמת מצוה

ומצוה שאין לה רודפים
רדוף אחרי' לעשותה

שהמצוה מקטרגת ואומרת
כמה גרועה אנכי
שנתעלמתי מכל וכו' .
(ספר חסידים אות ק"ה)